

Ülkemizde Sağlık Alanında Okul Öncesi Çocuklar ile İlgili Yapılan Çalışmaların Bazı Özellikleri^{1*}

Gülşen ULAŞ KARAAHMETOĞLU

Kastamonu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü
gulsenulas37@hotmail.com,
ORCID NO: 0000-0002-3792-4579

ÖZ

Bu çalışma, sağlık alanında okul öncesi çocuklar ile ilgili yapılan araştırmaların retrospektif olarak incelenmesi nedeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada sağlık alanında okul öncesi çocuklar ile ilgili 2000 - 2016 yıllarında yürütülen çalışmalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Veri tabanlarında, “okul öncesi çocuklar” ve “sağlık” anahtar sözcükleri ile tarama gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirme neticesinde 79 adet bilimsel çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırmaya dahil edilen makale ve tezler araştırmacı tarafından hazırlanan; dergi ismi, yayın tarihi, çalışma türü, çalışma yöntemi, örneklem grubu ve kullanılan materyal özelliğini belirten veri toplama formu ile incelenmiştir. Veriler SPSS analizi ile değerlendirilmiştir. Yürütülen araştırmaların %43,0’ü 2011-2015 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların %41,8’inde tanımlayıcı analiz yöntemi uygulanmıştır. Çalışmalarda uygulanan materyallerin %38,0’inin ölçek olduğu görülmüştür. Yapılan değerlendirmede çalışmaların %82,3’ünün araştırma makalesi olduğu belirlenmiştir. Çalışmaların %35,4’ünde 1-5 aralığında yerli kaynaktan yararlanılmıştır. Çalışmaların %39,2’sinde 21 ve üzeri yabancı kaynak kullanılmıştır. Araştırmaların %62,0’sinde öneri yapılmıştır. %87,8’inde yöneticilere önerilerde bulunulmuştur. Ülkemizin geleceği olan çocukların sağlığını korumak ve geliştirmek amacı ile sağlık alanında araştırmalar yürütülmesi, bu konuda çeşitli ölçeklerin geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, çocuk, sağlık, araştırma.

1 * Bu çalışma 2. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi’nde (07-08 Aralık 2018 / Antalya) sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Makale geliş tarihi: 13.11.2020 - Makale kabul tarihi: 07.01.2021

Doi: 10.17932/IAU.ASD.2015.007/asd_v07i1005

Some Characteristics Of Studies On Preschool Children In The Field Of Health In Turkey

ABSTRACT

This study was conducted because of the retrospective analysis of the researches about preschool children in the field of health. In our research, it was tried to reach the studies conducted in the field of health on preschool children in 2000-2016. The databases were searched with the keywords “preschool children” and “health”. As a result of this evaluation, 79 scientific studies were reached. The articles and theses included in the research are prepared by the researcher; The journal was examined with a data collection form indicating the publication date, study type, study method, sample group and material used. The data were evaluated by SPSS analysis. 43.0% of the studies conducted were carried out in 2011-2015. The descriptive analysis method was applied in 41.8% of the studies. It was seen that 38.0% of the materials applied in the studies were scale. In the evaluation made, it was determined that 82.3% of the studies were research articles. In 35.4% of the studies, local resources between 1-5 were used. In 39.2% of the studies, 21 and more foreign resources were used. Suggestions were made in 62.0% of the studies. In 87.8%, suggestions were made to the managers. In order to protect and improve the health of children, who are the future of Turkey, it is recommended to conduct researches in the field of health and develop various scales in this regard.

Keywords: *Preschool, child, health, research.*

GİRİŞ

İnsan hayatının çok önemli bölümlerinden biri olarak kabul edilen okul öncesi dönemde çocuklar, çok farklı alanlarda ve hızlı bir büyüme ve gelişim süreci içinde kalıcı kazanımlar elde etmektedirler. Bu dönemde kazanılan davranış ve becerilerin çoğunluğunun yetişkinlikte kişilik özelliğini, davranış, alışkanlık ve tutumlarını şekillendirdiği gözlenmiştir. Bu nedenle, okul öncesi dönemdeki bireylerin eğitimi, bakımı ve ihtiyaçlarının doğru bir şekilde karşılanması oldukça önemlidir. Çocuğun bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimin bilinçli şekilde karşılanması, ileriki yaşamında öz güveni gelişmiş, mutlu, sağlıklı, huzurlu, başarılı ve kişilerarası ilişkileri sağlam bireyler

olmalarını sağlamaktadır. Bu sebeple, toplumun geleceğinin teminatı için okul öncesi dönemde çocukların iyi yetişmesi, fiziksel, bilişsel, ruhsal ve sosyal gelişimlerinin sağlanması önemlidir (Anlıak ve Dinçer, 2005; Oktay, 2003; Merrick, 2009; Aydos 2013).

Okul öncesi dönemde çocuklar oldukça dinamik olup, hayatlarının en hızlı değişimi ve gelişimini yaşarlar. Bu süreçte onlara karşı sergilenen uygunsuz erişkin tavır ve davranışları, oldukça önemli görülen bu dönemi olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle çocukların sınırlarını bilmek önemlidir, onların pasif alıcılar değil, aktif katılımcılar olduğu bilinmeli ve bu özellikleri göz önünde bulundurularak yetiştirilmelidirler (Tuğrul, 2002).

Fiziksel ve bilişsel olarak sağlıklı kişiler yetiştirmek bir toplumun geleceği için oldukça önemlidir. Sağlıklı bir insan olmak; bedensel, duygusal ve sosyal olarak iyilik halinde olmayı kapsayan, kişinin tam bir iyilik halinde bulunmasını gerektirmektedir. Bu nedenle çocuğun sağlıklı bir birey olması için okul öncesi dönem, yaşam boyu gelişim süreci nedeni ile oldukça kritik bir değer taşımaktadır. Bu süreçte gelişimin oldukça hızlı olması nedeni ile erken yaşlarda sahip olunmayan imkânların yol açtığı sorunların sonradan karşılanması oldukça zor olabilir. (Aktürk, 2006; Aydos, 2013).

Okul öncesi dönemde değerli tecrübeler kazanan bireylerin, gelecekteki hayatlarında akademik başarıları için önemli olan okul derslerine katılım, derslerde başarılı olma, sosyal hayat için önemli olan insanlığa katkı sağlama, gerekli paylaşımlarda bulunma ve empati kurma gibi toplum için oldukça gerekli davranışlar sergileyeceği yapılan çalışmalarda saptanan gerçeklerdir. Bu dönem çocukların büyüme - gelişme sorunlarına veya sosyal paylaşımlarına yönelik durumların saptanması erken müdahale çalışmalarının planlanması ve yürütülmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir (Karoğlu ve Ünüvar, 2017).

0-6 yaş arası çocuklar, bu süreç kapsamında birçok tecrübe ve beceri kazanmaktadır. Okul öncesi dönem; kişinin yaşamında oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu süreçte edinilen beceriler, çocuk için kalıcı değişikliklere neden olacak ve bu becerilerin günlük hayatında kullanılması çocuğun yaşam kalitesini yükseltecek ve yaşamını kolaylaştıracaktır. Bu nedenle okul öncesi çocuklarla ilgili araştırmaların yapılması, sonuçların değerlendirilmesi ve gereken çalışmaların yapılması ülkelerin geleceği açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma, sağlık alanında okul öncesi çocuklar ile ilgili yürütülen çalışmaların retrospektif olarak incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, “sağlık alanında okul öncesi çocuklar ile ilgili yapılan” araştırmaların retrospektif olarak incelenmesi şeklinde yapılmıştır. Ulakbim veri tabanında bulunan dergilerde yayınlanmış Türkiye adresli yayınlar ve YÖK tez merkezinde yer alan tezler değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Çalışmamızda, 2000 - 2016 yılları arasında sağlık alanında okul öncesi çocuklar ile ilgili yapılan araştırmalara ulaşmaya çalışılmıştır. Veri tabanlarında, “okul öncesi çocuklar ve “sağlık” anahtar sözcükleri ile tarama gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirme neticesinde 79 tane yayımlanmış bilimsel çalışmaya ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmaya dahil edilen makale ve tezler araştırmacı tarafından hazırlanan; dergi ismi, yayın tarihi, çalışma türü, çalışma yöntemi, örnekleme alınan grup ve kullanılan materyallerin özelliklerini belirten veri toplama formu ile incelenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada elde edilen veriler SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzdelik dağılımları kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma geçmişte yapılan araştırmaların özelliklerinin incelenmesi şeklinde yapıldığı için etik kurul izni alınmamıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamında Türkiye’de okul öncesi çocuklar ile ilgili 2000-2016 yılları arasında yapılan araştırma makaleleri, derlemeler ve tezler olmak üzere toplam 79 çalışma incelenmiştir. Yapılan çalışmaların % 43.0’ünün 2011-2015 yılları arasında yapıldığı saptanmıştır. Bu konu ile ilgili yürütülen çalışmaların son yıllarda arttığı belirlenmiştir. Bertan ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada erken çocukluk gelişimi ile ilgili 326 çalışmanın 171’inin 2003-2005 yılları arasında yayınlandığı/yapıldığı görülmektedir (Bertan ve ark., 2009). Karlı ve Kurt’un çalışmasında en çok çalışmanın 2015 yılında yapıldığı görülmüştür.

Bu araştırma sonucu çalışma ile paralellik göstermektedir (Karşlı ve Kurt, 2018) (Tablo 1).

Tablo 1. Yapılan Çalışmaların Yayınlandığı Yıllara Göre Dağılımı

Çalışma Yılı	Frekans(n)	Yüzde (%)
2001-2005	9	11,4
2006-2010	29	36,7
2011-2015	34	43,0
2016 ve üzeri	7	8,9
Toplam	79	100,0

Yapılan değerlendirmede çalışmaların %82,3'ünün araştırma makalesi olduğu bulunmuştur. Bertan ve arkadaşlarının (2009) yaptığı çalışmada incelenen çalışmaların yaklaşık yüzde %84'ünün araştırma makalesi olduğu saptanmıştır. Okul öncesi çocuklar ile ilgili araştırma makalelerinin yapılması şimdiki durumlarla ilgili ortaya çıkan sonuçları değerlendirmenin yanı sıra gelecekte yapılacak çalışmalara veri tabanı oluşturması açısından oldukça önemlidir (Tablo 2).

Tablo 2. Yapılan Çalışmaların Tipine Göre Dağılımı

Araştırma Tipi	Frekans(n)	Yüzde (%)
Araştırma Makalesi	65	82,3
Derleme Makalesi	14	17,7
Toplam	79	100,0

Araştırmaların %41,8'inde tanımlayıcı analiz yöntemi kullanılmıştır. Tanımlayıcı araştırmalar, klinik ve sosyal bilimlerinde bir olayı tanımlamak, olayla ilgili bilgi toplamak, olayın dağılımını, nedenlerini, sonuçlarını belirlemek amacı ile yapılır. Bu çalışmalar analitik çalışmalar için zemin hazırlar ve hipotezlerin geliştirilmesi için oldukça önemlidir. Karşlı ve Kurt'un (2018) çalışmasında yapılan araştırmaların büyük bir kısmının nicel yaklaşım alanındaki araştırma yöntemleri

ile devam ettirildiği görülmektedir. Araştırmalarda karma ve nitel yaklaşımların çok fazla kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Çakmak'ın (2018) çalışmasında örnekleme dâhil edilen lisansüstü tezlerde nicel araştırma yöntemlerinin %90 olduğu saptanmıştır. Çalışma sonuçları paralellik göstermektedir. Araştırma yapılacak alanda yeterli bilgi birikimi ve bilimsel alt yapının olması nicel araştırmaların yapılması ile gerçekleştirilebilir. Nitel araştırmalar bu temelin üzerine kurulacağı için bu sonuçlar doğaldır ancak konunun daha detaylı ele alınabilmesi ve geliştirilmesi için nitel araştırmaların yapılması ve literatürde artması gerekmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Yapılan Çalışmaların Yöntemine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Frekans(n)	Yüzde (%)
Tanımlayıcı	33	41,8
Deneysel	31	39,2
Metodolojik	14	17,7
Niteliksel	1	1,3
Toplam	79	100,0

Çalışmalarda uygulanan materyallerin %38,0'inin ölçek olduğu görülmüştür. Çalışmaların yarıya yakınının tanımlayıcı araştırmalar olması ve son yıllarda ölçek geliştirme, geçerlik- güvenirlik çalışmalarının artması kullanılan materyallerin daha çok ölçek olması sonucuna neden olmuş olabilir (Tablo 4).

Tablo 4. Yapılan Çalışmaların Kullanılan Uygulama Materyaline Göre Dağılımı

Uygulama Materyali	Frekans(n)	Yüzde (%)
Ölçek	30	38,0
Anket	18	22,8
Ölçek + anket	1	1,3
Yok	30	38,0
Toplam	79	100,0

Çalışmaların %35,4'ünde 1-5 aralığında yerli kaynaktan yararlanılmıştır. Özellikle sağlık alanında bilim dilinin İngilizce olması nedeniyle bu alanda yapılan çalışmaların çoğu İngilizce yayınlanmaktadır. Ancak ülkemizde de sağlık alanında önemli çalışmalar yapılmakta ve sonuçlar kliniklerde uygulanmaktadır. Bu araştırmalar teorik ve uygulamalar için önemli veri tabanı oluşturmakta, kanıta dayalı uygulamalara katkı sağlamakta ve yayınlanmaktadır. Makalelerde kullanılan yerli kaynak sayısının yeterli olmaması ülkemizde yeterli çalışma yapılmadığının değil çalışmaların uluslararası boyut kazanması için İngilizce yayınlanmasının bir sonucu olabilir. Durukan ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada araştırmalarda kullanılan yerli kaynak sayısının

%64 olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada bir araştırmada kullanılan kaynakların yerli ya da yabancı kaynak olarak gruplandırılması sayıların yüksek olmasının sebebi olabilir (Tablo 5).

Tablo 5. Yapılan Çalışmaların Kullanılan Yerli Kaynak Sayısına Göre Dağılımı

Yerli Kaynak Sayısı	Frekans(n)	Yüzde (%)
Yok	18	22,8
1-5	28	35,4
6-10	14	17,7
11-15	8	10,1
16-20	7	8,9
21 ve üzeri	4	5,1
Toplam	79	100,0

Çalışmaların %39,2'sinde 21 ve üzeri yabancı kaynak kullanılmıştır. Daha önceki tabloda belirttiğimiz gibi sağlık alanında yapılan çalışmaların uluslararası düzeyde paylaşılabilmesi, kullanılabilmesi ve bilim dilinin İngilizce olması nedeniyle bu alanda yapılan çalışmaların çoğunluğu İngilizce yayınlanmaktadır. Bu nedenle kullanılan yabancı kaynak sayısı makalelerde daha fazladır şeklinde düşünülebilir. Durukan ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada yabancı kaynak sayısı %36 olarak belirlenmiştir. (Tablo 6).

Tablo 6. Yapılan Çalışmaların Kullanılan Yabancı Kaynak Sayısına Göre Dağılımı

Yabancı Kaynak Sayısı	Frekans(n)	Yüzde (%)
Yok	1	1,3
1-5	5	6,3
6-10	6	7,6
11-15	23	29,1
16-20	13	16,5
21 ve üzeri	31	39,2
Toplam	79	100,0

SONUÇLAR

Okul öncesi dönemdeki çocukların sağlıklarının korunması, sürdürülmesi, oluşabilecek sorunların erken dönemde belirlenip tedavi edilmesi önemlidir. Ayrıca çocukların sağlıklı yaşam alışkanlıklarını, becerilerini incelemek ve erken yaşlardan itibaren doğru sağlık alışkanlıkları edindirmek bireyin sağlıklı gelişimi ve güçlü bir yetişkin olması açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu dönem çeşitli sağlık araştırmaların yapılması ve sonuçlar değerlendirilerek eğitim programlarının geliştirilmesi, projeler yürütülmesi çocukların gelişimini olumlu olarak desteklemek amacı ile sağlık profesyonellerine, eğitimcilere, ebeveynlere önemli bir yol gösterici olacaktır. Ülkemizin kalkınmasında okul öncesi dönem çocuklarının gelişimini desteklemek amacıyla oldukça önemli olan projelerin değerlendirme sonuçlarının kolayca ulaşılabilecek şekilde yayınlanması hem gelecekte bu konularda yapılacak olan diğer çalışmalara ışık tutacaktır hem de ilgili kişilerin bilgi sahibi olmalarını sağlayacaktır. Bu nedenle, toplumun geleceğini oluşturan çocukların sağlığını korumak ve geliştirmek için sağlık alanında farklı konularda önemli çalışmalar yapılması, veri tabanı oluşturulması ve konu ile ilgili çeşitli ölçeklerin geliştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktürk, S. (2006). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Çocuk Hakları Ve Güvenliği. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Hatay.
- Anlıak, Ş. & Dinçer, Ç. (2005). Okul Öncesi Dönemde Kişiler Arası Bilişsel Problem Çözme Becerilerinin Geliştirilmesi. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 20: 122-134.
- Aydos, EH. (2013). Okul Öncesi Çocukları İçin Sağlık Eğitimi Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı. Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Bertan, M. Haznedaroğlu, D. Pelin Koln, P. Yurdakök, K. Bahar Doğan Güçiz, BD. (2009). Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52: 1-8.
- Çakmak, Ö.Ç. (2018). *Okul Öncesi Eğitimde Kavramlar İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*. 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi Bildiriler Kitabı, 9 - 11 Nisan 2018, İstanbul-Türkiye
- Durukan, H. Atalay, Y. Şen, S.Y. (2015). *Türkiye’de 2000- 2014 Yılları Arasında Okul Öncesi Eğitimi Alanında Yapılan Yüksek Lisans Tezlerinin İncelenmesi*. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26: 62-77.
- Karoğlu, H. & Ünüvar, P. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 43:231-254.
- Karslı, G. & Kurt, M. (2018). Türkiye’de Okul Öncesinde Kavram Haritası Kullanımı İle İlgili Yapılan Çalışmaların İncelenmesi (2000-2017 Yılları Arası). *Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*. 82: 783- 91
- Merrick, J. (2009). *Child Health and Human Development Yearbook*. New York: Nova Science Publishers.
- Oktay, A. (2003). 21. Yüzyıla Girerken Dünyada Yaşanan Değişimler Ve Erken Çocukluk Eğitimi. Sevinç M. (Ed.). *Erken Çocuklukta Gelişim Ve*

Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Tuğrul, B. (2002). Erken Çocukluk Döneminde Öğrenmeyi Ve Öğretimi Kolaylaştıran Özellikler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22: 142-147.